

**POVJERENSTVO ZA PRISUTNOST U SVIJETU –
PREDSJEDNIŠTVO MVOFS-a
PROGRAM FORMACIJE
ZA AKTIVNU PRISUTNOST SVJETOVNIH FRANJEVACA U SVIJETU**

Travanj 2013.

Temu priredila: Francesca Restivo
Suradnici: Attilio Galimberti, OFS, i fra Amando Trujillo Cano, TOR

Ljudska prava i odgovornost

Uvod

Nastavljajući naš put formacije za aktivnu prisutnost u svijetu, dolazimo do dokumenta koji se može nazivati temeljem i proročkom vizijom globalnog društva, kao što stoji u *Povelji Ujedinjenih naroda*. U ovom tekstu se govori o *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima* koja je postala važna za sve zemlje članice nakon što je donesena. Smatramo da je bitno spomenuti i da su pojedine države koje imaju drugačiju viziju društva od one zapadnjačke, iako su prepoznale temeljnu vrijednost *Opće deklaracije*, sastavile vlastitu deklaraciju koja se temelji na vjerskim tekstovima koji nadahnjuju njihova društva. U ovom tekstu govorimo o deklaraciji koju je odobrila Opća skupština Ujedinjenih naroda.

1. Opća deklaracija o ljudskim pravima

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću pa jedna prema drugima trebaju postupati u duhu bratstva (čl. 1).

Opća deklaracija o ljudskim pravima je dokument koji utvrđuje temeljna prava svakog ljudskog bića, a potpisan je u Parizu 10. prosinca 1948. Njezino pisanje potaknuli su Ujedinjeni narodi kako bi se mogla primijeniti u svim zemljama članicama. *Opća deklaracija o ljudskim pravima* je etički kodeks od temeljne povijesne važnosti: ona je zapravo prvi dokument koji je odobrio opća prava svakog ljudskog bića (u svakom povijesnom razdoblju i u svakom dijelu svijeta).

Ona je izravan rezultat *Povelje Ujedinjenih naroda*, prvog dokumenta koji daje prednost pravima pojedinca nad pravima države. Deklaracija se sastoji od 30 članaka, a svaki od njih potvrđuje određeno pravo na takav način da zajedno određuju osobu priznavanjem tih „prava“ kao skladne cjeline. U slučaju da samo jedno od tih prava nije priznato ili ostvareno, povrijeđeno je dostojanstvo osobe.

Kada je na Općoj skupštini 1948. godine donesena Deklaracija, taj čin se smatrao prvim korakom u stvaranju buduće „Međunarodne povelje o ljudskim pravima čovjeka“, koja bi imala i pravnu i moralnu vrijednost. Trebalo je deset godina da dovoljan broj država ratificira sporazume, koji su tek tada postali valjani. Zaista, bilo je potrebno 35 ratifikacija (ili odobrenja). Kada su dostigli taj broj, 3. siječnja 1976. je na snagu stupio Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, zajedno sa svojim dopunskim Protokolom (koji je već ratificiralo deset zemalja, što je minimalan broj ratifikacija potrebnih za stupanje na snagu) donesen je 23. ožujka 1976.

Svaka država koja je ratificirala Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima obvezala se da će zakonima zaštititi svoje građane od okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg ponašanja. Povelja tvrdi da svako ljudsko biće ima pravo na život, slobodu, osobnu sigurnost i poštovanje svog privatnog života. Ona također zabranjuje ropstvo i jamči pravo propisanog postupka, te štiti pojedinca od samovoljnog uhićenja, zatvora ili izгона. Ona priznaje pravo na slobodu mišljenja pojedinca, savjesti i vjere, slobodu izražavanja i udruživanja, pravo na mirna okupljanja i na napuštanje zemlje. Svaka država koja prihvaća Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima prepoznaje da je njezina dužnost poticati razvoj životnih uvjeta svojih stanovnika. Priznaje pravo svake osobe na rad, pravednu plaću, zdravstveno osiguranje i odgovarajući životni standard – posebno naglašavajući zaštitu od gladi – kao i na zdravlje i obrazovanje. Također se obavezuje da će svakoj osobi omogućiti pravo na osnivanje sindikata i pridruživanje sindikatima po svom izboru.

Sadržaj ovih paktova nastavlja se na sadržaj Opće deklaracije o ljudskim pravima. Ipak, dva pakta sadrže važnu činjenicu koja nije bila uključena u Deklaraciju: svi narodi imaju pravo na samoodređenje te na potpuno i besplatno korištenje svog bogatstva i prirodnih resursa¹.

Što se tiče same Deklaracije, možemo skrenuti pozornost na neka od temeljnih ljudskih prava koja se spominju: pravo na slobodu, na jednakost, na život, na samoodređenje, na propisani postupak, na dostojanstven život, na slobodu mišljenja, vjere i savjesti, na slobodu govora, na mirno udruživanje pojedinaca; na ostvarenje gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava pojedinaca.

Ovdje bismo željeli naglasiti da je pravo na dostojanstven život pravo svakog pojedinca. Na žalost, ovo pravo je ugroženo zbog krajnjeg siromaštva koje je prisutno u cijelom svijetu i uskraćuje temeljna gospodarska i socijalna prava kao što su zdravstveno osiguranje, pravo na odgovarajuće mjesto stanovanja, pravo na hranu i pitku vodu te pravo na obrazovanje. Krajnje siromaštvo također uskraćuje određena građanska i politička prava, kao što je pravo na propisani postupak, na sudjelovanje u politici i na osobnu sigurnost.

Prepoznavanje dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih pojedinaca ljudskog društva temelj je slobode, pravde i mira širom svijeta. Upravo u ovakvim situacijama vlada (zakonodavci,

¹ Usp. <http://www.onuitalia.it/rights/pattiintro.html>

pravnicima, državnim službama), pojedinci i društvo u cjelini pronalaze svoju ulogu u poštivanju i priznavanju ljudskih prava, u skladu s vlastitim funkcijama i mogućnostima. Ova se obaveza odnosi i na svjetovne franjevence, te ih snažno podsjeća da su odgovorni i kao građani i kao nositelji evanđeoske poruke nasljeđujući Franju, koji je stvarajući sveopće bratstvo bio ispred svog vremena. Franjo nam je pokazao na koji način trebamo poštivati i ostvarivati ljudska prava, ne na temelju formalne ideje pravednosti, nego da budemo prožeti Kristovom ljubavlju koja je obuhvatila i promijenila čitav svijet.

Očito je opredjeljenje država, vlada i međunarodne zajednice temelj za ostvarivanje slobode i dostojanstva, ali svatko od nas može raditi na donošenju slobode, pravednosti i mira na ovaj svijet djelujući u vlastitom okruženju. Osjećaj ljubavi i zanimanje za bližnjega može se preoblikovati u aktivnu solidarnost u konkretnom djelovanju. Možemo uspjeti u njegovanju altruističnih osjećaja u konkretnim situacijama u kojima različitim postupcima ostvarujemo vlastite potrebe.

Da bismo uspjeli u tome, potrebno je najprije razumjeti pozadinu problema koji okružuju svijet u kojem živimo i znati kojim sredstvima trebamo pristupiti potrebama drugih.

Pitanje ljudskih prava je izrazito složeno. Ipak, ne želimo ga zaključiti bez spominjanja *Kompendija socijalnog nauka Crkve*, u kojem je četvrti dio trećeg poglavlja posvećen ljudskim pravima (članci 152-159). Zato je dovoljno citirati zadnji članak ovog kratkog, ali bogatog dijela *Kompendija*, koji nam donosi neke ključne točke katoličkog razmatranja o ovoj temi:

Crkva, svjesna da njezino vjersko poslanje bitno uključuje obranu i promicanje temeljnih čovjekovih prava, „umnogome cijeni dinamizam kojim se u današnje vrijeme ta prava posvuda promiču“. Crkva duboko osjeća potrebu da se pravda i prava čovjeka poštuju u njoj samoj.

Pastoralno zauzimanje razvija se u dvama smjerovima: navještaja kršćanskoga temelja ljudskih prava i prokazivanja kršenja tih prava: u svakom slučaju, „navještaj je važniji od prokazivanja, a ovo posljednje ne smije zanemariti ono prvo, koje mu daje pravo opravdanje i snagu više motivacije“. Da bi bilo djelotvornije, takvo je zauzimanje otvoreno ekumenskoj suradnji, dijalogu s drugim religijama, svim pogodnim kontaktima s vladinim i nevladinim tijelima, na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Crkva se pouzda u nadasve u pomoć Gospodina i njegova Duha koji je, uliven u srca, najveće jamstvo poštovanja pravde i ljudskih prava, kao i doprinosa miru: „Promicati pravdu i mir, evanđeoskim svjetlom i kvascem prožimati sva područja društvenoga postojanja uvijek je bilo stalni napor Crkve u ime mandata kojega je primila od Gospodina“.²

2. Analiza konkretnog primjera ljudskih prava

Krajnje siromaštvo: Razmišljanja i konkretno djelovanje kojim se može iskorijeniti

Krajnje ili apsolutno siromaštvo najteži je oblik siromaštva koji onemogućava pristup minimalnim razinama osnovnih sredstava potrebnih za život kao što su voda, hrana, odjeća i mjesto stanovanja. Prema procjenama Svjetske banke, u 2008. godini je 1,4 milijarda stanovnika živjelo u

² Papinsko vijeće „Iustitia et pax“ (2005). *Kompendij socijalnog nauka Crkve*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

krajnjem siromaštvu. Siromaštvo nije samo gospodarski problem; to je višedimenzionalna pojava koja uključuje nedostatak dostatnog prihoda i osnovne mogućnosti za dostojanstven život. Obilježeno je neprestanim ili trajnim nedostatkom sredstava, kapaciteta, mogućnosti, sigurnosti i snage pojedinca koja mu je potrebna za uživanje u odgovarajućem načinu života i ostalim građanskim, kulturnim, gospodarskim, političkim i socijalnim pravima³.

Siromaštvo je ozbiljan, konkretan, neminovan i hitan problem koji ulazi u sferu ljudskih prava. Istovremeno je i uzrok i posljedica kršenja ljudskih prava, te vodi k daljnjim kršenjima tih istih prava. Zaista, karakteriziraju ga zamršena, uzajamno povezana kršenja prava na vlastito dostojanstvo, koja su često uskraćena osobama koje žive u siromaštvu. Takve osobe nalaze se zarobljene u okrutnom krugu nemoći, stigmatizacije, diskriminacije, marginalizacije i uskraćivanja iz kojeg je nemoguće pobjeći. Krajnje siromaštvo je, barem djelomično, posljedica pojedinih odluka i propusta vlada i država, zajedno s ostalim financijskim čimbenicima. Ipak, krajnje siromaštvo nije neizbježno, što znači da postoje načini na koje se može ublažiti. Prije svega važno je prepoznati da i pojedinci koji žive u takvim uvjetima imaju pravo na aktivno sudjelovanje u promjenama.

Međunarodna zajednica ima na raspolaganju nova sredstva za razvijanje trajnih rješenja vezanih uz problem krajnjeg siromaštva, koja su se stvarala i razvijala zajedno s pravima kojih se tiču: **Temeljna načela vezana za krajnje siromaštvo i ljudska prava.** Ova se načela temelje na pretpostavci da uklanjanje krajnjeg siromaštva nije samo moralna dužnost, već i pravna obaveza zemalja u okviru međunarodnog zakonodavstva. Ona se moraju koristiti za pomoć osobama koje žive u uvjetima krajnjeg siromaštva, da bi mogli razumjeti svoja prava i tražiti njihovo ostvarivanje. Ona nude jasan niz konkretnih preporuka za poduzimanje inicijative za nadvladavanje krajnjeg siromaštva, nudeći i odličan temelj za ulazak u razgovor s lokalnim, državnim i međunarodnim partnerima s ciljem zajedničkog razvijanja politika i programa. Stoga nam ova načela mogu pomoći pri usklađivanju inicijativa poduzetih na svim razinama.

3. Svjedočanstvo: Jednostavna inicijativa za omogućavanje obrazovanja u Zimbabveu⁴

Otprilike 65% stanovništva Zimbabvea živi u ruralnim područjima. Male količine novca koje vlada izdvaja za obrazovanje uglavnom odlaze u gradske škole, stvarajući prazninu u obrazovnom sustavu ruralnih područja. Nedostatak sredstava, uključujući nastavne materijale, knjige i sportsku opremu pridonio je povećanju broja učenika koji nisu uspješno završili školovanje ili su sami odustali. Posljedica toga je da mladi ljudi koji dolaze sa sela mogu obavljati samo

³ UN – GOSPODARSKO I SOCIJANO VIJEĆE, *Poverty and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, Geneva, E/C.12/2001/10, 10 May 2001, n. 8, Internet (13.03.2013):

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/statements/E.C.12.2001.10Poverty-2001.pdf>

⁴ Usp. <https://www.ashoka.org/fellow/dumisani-nyoni>

nekvalificirane, nisko plaćene poslove nastavljajući tako marginalizaciju i diskriminaciju i ostavljajući zbog toga ruralna područja u okrutnom krugu siromaštva i izolacije.

Dumisani Nyoni je upravitelj Instituta Zimele i radi na unapređenju obrazovnog sustava u ruralnim područjima Zimbabvea. Nyoni je odrastao u obitelji društvenih aktivista; njegova je majka osnovala udrugu za promicanje razvoja ruralnih područja i uvijek je bila uključena u rad lokalne zajednice. Iako ima samo 25 godina, Dumisani nastavlja njezinu misiju unapređenja obrazovnog sustava i rušenja barijera u svojoj zemlji, Zimbabveu.

Sve je započelo tijekom njegovog boravka u Kanadi za vrijeme stipendije Rotary kluba, gdje je upoznao studente iz cijeloga svijeta i oduševio se razlikama u obrazovnim sustavima različitih

zemalja. Tamo je osmislio i pokrenuo „međunarodni dan“ u kojem su svi studenti donosili hranu i odjeću iz vlastitih zemalja te razgovarali o zanimljivostima pojedine kulture. Nakon povratka u Zimbabve, Dumisani je pokrenuo program sportskih natjecanja namijenjenih mladima koji su nezaposleni i pripadaju rizičnim skupinama. Suradujući s lokalnom srednjom školom, pokrenuo je različite kreativne programe koji su se bavili poezijom, glazbom, kazalištem i javnim debatama. Dumisani je iskoristio iskustvo i poznanstva koja je stekao

tijekom višemjesečnog boravka u velikim gradovima Sjedinjenih Država da bi uspostavio partnerstvo sa školama u Zimbabveu i na taj način unaprijedio obrazovni sustav svoje zemlje.

Dumisani povezuje ruralne škole u Zimbabveu sa školama u New Yorku, s ciljem stvaranja neprestanog dotoka iskorištenih materijala koji su neophodni za poučavanje u ruralnim školama u njegovoj zemlji. Ovom je strategijom Dumisani pokrenuo drastičnu promjenu u obrazovnom sustavu Zimbabvea. Trenutno surađuje s trideset i pet škola u New Yorku i trideset i pet škola u Zimbabveu. Dumisani osigurava da škole u Sjedinjenim Državama šalju knjige i ostale obrazovne materijale, sportsku opremu, odjeću, bicikle, cipele i financijsku potporu svojim školama-partnerima u Zimbabveu. Na kraju svake godine, ova razmjena obrazovnih materijala – koji bi inače bili bačeni – omogućava školama u Zimbabveu da ponude nove aktivnosti svojim učenicima, poboljšaju kvalitetu nastave i povećaju količinu didaktičkih materijala koji im se nalaze na raspolaganju. Na taj način uspijevaju povećati entuzijazam učenika i nastavnika te povećati kvalitetu i pohađanje nastave.

Nakon samo dvije godine provođenja Dumisanijevog programa, zabilježeni su nevjerojatni rezultati u izvođenju nastave i u angažiranju učenika, ali i u stavovima ruralnih zajednica prema obrazovanju. Škole koje su ranije bile napuštene sada imaju sportsku opremu, knjižnice i školske materijale. Učenici imaju cipele koje mogu nositi. Zahvaljujući ovoj jednostavnoj inicijativi, uspjeli su povećati razinu obrazovanja u svojoj zemlji i poboljšati akademski uspjeh studenata. U Zimbabveu se ponovno pojavilo zanimanje za kulturu, čitanje i učenje.

4. Izvori i reference:

- BENEDIKT XVI., Govor sudionicima XV. plenarne sjednice Papinske akademije društvenih znanosti, Consistory Hall, 04.05.2009., Internet (30.03.2013.):
http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20090504_social-sciences_en.html
- Europska konvencija o ljudskim pravima:
http://echr.coe.int/Documents/Convention_HRV.pdf
- FRANCISCANS INTERNATIONAL:
www.franciscansinternational.org
- FRANCISCANS INTERNATIONAL, *Human Rights, Poverty and Extreme Poverty: The Franciscans International Position*, March 2007, Internet (13.03.2013.):
<http://ciofs.org/circ/gia7en55b.pdf>
- UJEDINJENI NARODI, Rezolucija Generalne skupštine broj 67/164. *Human rights and extreme poverty*, 13.03.2013., Internet (30.03.2013):
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/164
- UJEDINJENI NARODI, VIJEĆE ZA LJUDSKA PRAVA, *Final draft of the guiding principles on extreme poverty and human rights, submitted by the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, Magdalena Sepúlveda Carmona*, 18.07.2012., Internet (30.03.2013.):
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/154/60/PDF/G1215460.pdf?OpenElement>
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (http://www.uljppnm.vlada.hr/images/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_gospodarskim_socijalnim_i_kulturnim%20pravima.pdf)
- Opća deklaracija o ljudskim pravima (http://www.uljppnm.vlada.hr/images/pdf/medjunarodni/opca_deklaracija_o_ljudskim%20pravima.pdf)
- Papinsko vijeće „Iustitia et pax“ (2005). *Kompendij socijalnog nauka Crkve*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

5. Pitanja za razmatranje i razgovor u bratstvu

- 1) U uvodu se spominje Povelja Ujedinjenih naroda: jeste li je ikada pročitali? Koje je vaše mišljenje o Ujedinjenim narodima?
- 2) Jeste li ikad razmišljali o ljudskim pravima i njihovim kršenjima, koja su ponekad očita i vrlo se lako prepoznaju?
- 3) Možete li opisati situacije u kojima se u vašoj državi krše ljudska prava iz Opće deklaracije o ljudskim pravima? Budite pažljivi, jer se to često događa nesvjesno. Važno je biti pozoran i kritički promatrati događaje oko sebe.